

U Fv2012;59 Gamla Uppsala kyrka

Litteratur: C. Säve, Anteckning (i sitt eget exemplar av J. G. Liljegrens Run-urkunder, GUB); K. Strömbäck, Gamla Uppsala. Fornminnen (1866), s. 271; M. Källström, Två arkivfunna runstenar från Uppsalatrakten, i: Fornvännen 107 (2012) s. 59 f; M. Källström, Kvinnor och män i tiohundralets Uppland. Några nedslag i den vikingatida namnhistorien utifrån runinskrifter, i: OUÅ 2013, s. 78.

Avbildningar: C. Säve, teckningar 1854 (2 st.) och 1870 (i: C. Säves samling vol. 3 [10. Uppland], ATA).

FMIS: –

Detta försvunna runstensfragment är i huvudsak känt genom tre teckningar av Carl Säve, som förvaras i hans samling i ATA. En av teckningarna (fig. 1) bär påskriften »Nyfunnen Runsten i Gamla Uppsala kyrka d. 1 Sept. 1854». Denna teckning är först skissad med blyerts och sedan ifylld med bläck, och utgör av allt att döma originalteckningen, på vilken de två andra har kalkerats. De senare har dock påskrifter som ger kompletterande upplysningar om fyndet. På den ena står: »*Uppland*. – *Gamla Uppsala kyrka*, liggande som golfsten i vapenhuset. – Denne runstensbit, som förut icke blifvit anmärkt, påträffades af mig d. 1 Sept. 1854. Carl Säve.» Den andra har något fylligare upplysningar: »Denna runstens-bit fann jag, liggande i vapenhusets golf den 1 Sept. 1854. Han var af gråblå gråsten. Sedan har jag förgäfvets sett efter honom; och troligen har han vid sista kyrkoreparationen blifvit undanvräkt. Upps. i Sept. 1870. Carl Säve.»¹

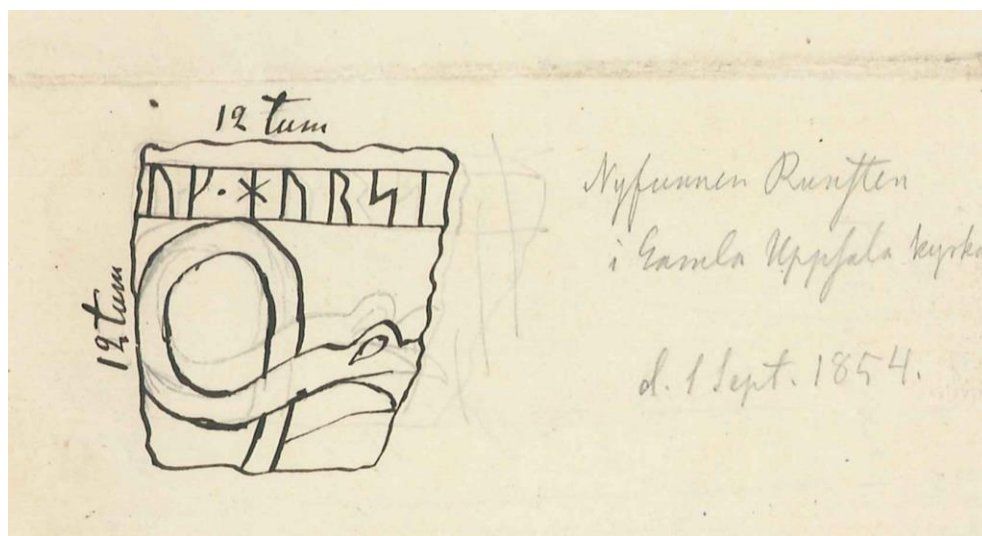

Fig. 1. Runstensfragmentet från Gamla Uppsala kyrka. Teckning av C. Säve (ATA).

Säve publicerade aldrig själv sitt fynd, men lämnade uppgifter till Kasper Strömbäck, som i sin bok om Gamla Uppsalas fornminnen (1866, s. 271) ger en relativt utförlig beskrivning av fyndet: »I kyrkans vapenhus, liggande som golfsten, fann Prof. Säve d. 1 Sept. 1834 ett dittills okänt runstens-fragment, på hvilket ofvanför ormslingrans hufvud lästes: NY · * · NR · HI d. ä. *Uk Hursi* .. och *Hursi* .. Namnet *Hursi* förekommer icke på någon

¹ På två av teckningarna har Säve skrivit »Lilj. 185 1/5». Detta hänvisar till en anteckning i hans eget exemplar av Run-urkunder (nu i GUB), där man kan läsa följande: »185 1/5. – I vapenhusets golf (1854) en runstens-bit, omkr. en fot i fyrkant, på hvilken endast stod: ... NY · * · NR · HI ...»

förut känd runsten: men väl formen *Haur*si, se Liljegr. N:s 303, 305 och 1550. Runstenen försvann beklagligtvis vid kyrkans sista reparation, och intet spår har deraf kunnat igenfinnas.» Årtalet 1834 är givetvis tryckfel för 1854 som Säve har.

Av Säves teckningar framgår att fragmentet har haft närmast rektangulär form och enligt hans anteckningar skall det ha mätt 12 × 12 tum dvs. 29 × 29 cm. Uppgiften om stenen varit av »gråblå gråsten» tyder på stenmaterialet har varit av granit. Den bevarade delen av ristningen har bestått av en rak kantföljande runslinga samt rester av djurornamentik.

Inskrift (enligt C. Säve):

...uk • hursi...

5

... ok *Haur*si ...

»... och Hörse ...»

Att döma av Säves teckning har inte inskriften varit särskilt svårläst. Huruvida det första ordet *ok* ursprungligen har haft formen **auk** eller **uk** går naturligtvis inte att avgöra. Runföljden 3–7 motsvarar av att döma det relativt sällsynta mansnamnet *Haur*si, vilket redan Strömbäck (eller snarare Säve) har insett. Namnet är tidigare känt från fyra uppländska runinskrifter (U 99, U 678, U 990, U 999), varav två avser samma person. Däremot återger ack. **mursa** på U 792, som tidigare har sammanställts med de ovan nämnda beläggen sannolikt ett annat namn (se P. Larsson, Ett problematiskt personnamn 2. Till tolkningen av runföljden **syhsa** (ack.) i två uppländska runinskrifter, i: SAS 19 (2001), s. 85, not 7). Beträffande härledningen av namnet *Haur*si, se L. Hellberg, Mansnamnet runsv. *Haur*si, i: Personnamnstudier tillägnade minnet av Ivar Modéer (1965). Alternativt skulle runföljden **hursi** också kunna återge början av det sällsynta namnet *Horsæfni*, vilket dock endast är belagt i en enda runinskrift (U 622 ack.(?) **hursefni**). Mot denna tolkning talar också att runan 7 enligt Säve har varit **i**.

Trots att Säves teckning är ganska enkel finns en del detaljer som kan vara av betydelse för dateringen av stenen. Det ser nämligen ut som om den djurfigur som har funnits på stensens mittyta har haft bakochframvänt mandelformat öga och en markerad konvex panna. Denna typ av rundjurshuvud är karakteristiskt för de ristningar som av A-S. Gräslund har förts till stilgrupp Pr 5. Just detta rundjurshuvud förekommer också relativt ofta i ristningar av ristaren Öpir (t.ex. U 181, U 288, U 485). Stilgruppen Pr 5 är kännetecknande för det yngsta skiktet av runstenar i Uppland och dateras av Gräslund till ca 1100–1030. Om fragmentet i Gamla Uppsala kyrka tillhör denna tid är det intressant att notera att stavvokalen i namnet *Haur*si återges med monografen **u**, medan det de övriga beläggen har digrafisk skrivning med **au**. Detta kan tyda på att diftongen /au/ redan hade övergått till /ø:/ och att uttalet snarare har varit [Hø:rsi] än [Haursi].

Om dateringen stämmer kan denna *Haur*si inte vara identisk med den *Haur*si som nämns på två runstenarna U 990 och U 999 i Funbo socken. Dessa bör nämligen av ornamentiken att döma tillhöra den första hälften av 1000-talet (se Källström 2013, s. 78.)

Detta dokument ingår i ett digitalt supplement till *Upplands runinskrifter*, en del av korpusverket *Sveriges runinskrifter*. Supplementen publiceras fritt tillgängliga på Internet.

Texten är ännu preliminär och kan komma att revideras. Hittar du felaktigheter eller känner till källor som inte har utnyttjats är du välkommen att meddela författaren dessa på nedanstående e-postadress.

Författare: Magnus Källström
E-post: magnus.kallstrom@raa.se

Riksantikvarieämbetet
Box 1114, 621 22 Visby
Tel. 08-5191 8000, Fax 08-660 7284
www.raa.se